

L'almadrava volant de pescar tonyines de Llançà al XIX

Per ÈRIKA SERNA COBA i JOAN SERRA PERALS

L'almadrava era un art o ormeig de pesca fix, parat prop de la costa de grans dimensions destinat a capturar vols de peixos migradors. Era el parany més gran de tots. Constava d'un complicat sistema de xarxes que anava des de la superfície fins a tocar el fons, capaç d'interceptar el curs migratori de les tonyines. Les xarxes, sòlidament ancorades fetes de cànem o espart, encaminaven les tonyines cap a un cul-de-sac on el peix quedava atrapat. Segons la col·locació de la xarxa, l'almadrava fa les captures en arribar la migració o bé de retorn. L'art dibuixava formes diferents adequades a cada lloc.⁽¹⁾ A la comarca es té coneixença de l'Art Gros del Port de la Selva⁽²⁾ i de l'Almadrava de Roses⁽³⁾ o Canyelles Grosses, la de cala Montjoi i una tercera a la caleta de l'Home, sota la mola redossada de Norfeu,⁽⁴⁾ a més de la de Llançà que intentarem fer alguna aportació al seu coneixement.

1. Diversos autors. *La pesca a Catalunya*. Barcelona. Angle Editorial, 2003. DOMÈNECH MONER, Joan i SALA LLOBERAS, Joan, *La pesca*. Girona. Caixa de Girona i Diputació de Girona, 1994. Quaderns de la Revista de Girona, núm. 49. pàg. 96. SÁÑEZ REGUART, A., *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*. Madrid, Imp. Vda Joaquín Ibarra, 1791-1795. FERNÁNDEZ DÍAZ, Roberto i MARTÍNEZ SHAW, Carlos, "Els sistemes de pesca" a *L'Avenç*. Barcelona, 33 (1980), pàg. 42-53.

2. Sobre l'Art Gros del Port de la Selva es poden consultar alguns dels estudis de NADAL FORTIÀ, Joan, com "L'Art Gros. Un art comunal per a tonyines al Port de la Selva" a *La Mar d'Amunt*. Llançà, 3 (1992), pàg. 22-23. I també de MALLOL ORIOL, Josep. *Dos arts que feren història*. Olot, Alzamora, 1995. Recollim la nota curiosa que informa com el segon dia de Nadal del 1924 s'agafaren més de vuit-centes tonyines amb l'Art, com explica DOMÈNECH, J. ... *La pesca*, pàg. 57.

3. Sabem dels següents documents notarials. ACAE (=Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà). Col·lecció d'escriptures notarials. Plec de condicions d'arrendament de l'almadrava que s'ha de posar a Canyelles Grosses o l'Almadrava del 1862. I un expedient de subhasta de l'usdefruit de l'almadrava de Costa Roja de Roses per l'any 1850-1851, notari públic Joan Salamó. MADOZ, Pascual, en el seu *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar* (1849) diu que "...hay pesca del mar, con especialidad de sardinas, anchoas y atún, para cuya pesca hay una excelente almadraba particular" i es refereix a la concessió feta el 1788 al metge de cambra Josep Masdevall i als seus hereus. Existí almenys fins a la dècada dels trenta del segle XX. MARTÍNEZ QUINTANILLA, Pedro, *La provincia de Gerona. Datos estadísticos*. Gerona, Imp. F. Dorca, 1865 té un capítol dedicat a la pesca -pàg. 284-289- on fa referència a l'almadrava de Roses i a l'Art Gros del Port de la Selva de propietat comunal que es guardava en una capella de l'església parroquial.

4. PLUJÀ CANALS, Arnald, *Estudi del Cap de Creus. La costa. Diccionari toponímic, etimològic i geogràfic*. Figueres, Gràfiques Alzamora, 1996. pàg. 87-88.

La tonyina és un peix que ja es consumia a l'antiga Roma i la seva manufactura i comerç era una de les pesqueres més rendibles.⁽⁵⁾ Antigament la pesca de la tonyina en el Mediterrani era un ritus de sang que es feia d'una manera peculiar, introduïda pels àrabs, mitjançant un encerclament de les tonyines per atrapar-les i matar-les a cops. Aquesta manera peculiar s'anomenava "almadrava", que en àrab vol dir "lloc on es colpeja". També és popularment coneguda l'existència de l'antiga salsa garum feta dels budells de verats i tonyines que es consumia antigament. Per les seves necessitats, els pescadors eren molt afeccionats a tenir escabetx de peix blau a casa, a part de l'anxova que la conservaven d'una altra forma. Quan encara no existien les modernes embarcacions actuals i feia mal temps, principalment a l'hivern que solia bufar la tramuntana durant molts dies, i no podien sortir a pescar, les famílies pescadores no disposaven de peix fresc per menjar i era l'oportunitat de menjar-ne el que s'havia escabetxat. En aquell temps a la carnisseria solamet s'hi solia anar alguns diumenges, a comprar per fer l'escudella i carn d'olla, plat típic també dels pescadors, a part del peix. L'escabetx dels pescadors eren sempre de peix blau com la sardina, el verat, el bonítol, que se solia agafar l'ormeig de pesca anomenat l'encesa. La salaó de peix, segons recull Martínez Quintanilla, tenia importància destacable en el cas només de la sardina, en la resta de peix era només en un àmbit molt familiar.

Una primera referència a l'existència de l'almadrava de Llançà apareix al *Manual d'acords de Llançà (1609-1695)*,⁽⁶⁾ en concret l'any 1625 el Consell General de la vila manifesta la manca de diners per poder pagar els censals creats per haver comprat l'almadrava. El mateix any aprovaren la destinació d'un vintè dels guanyos de la pesca amb aquest art per a fer front a les despeses municipals.⁽⁷⁾

En el segle XVIII es va consolidar amb fermesa el concepte de matriculat, com a resultat d'un assaig que ja venia del segle anterior i que comprenia mariners i pescadors, de manera que ningú que no formés part d'aquesta matrícula o registre podia exercir oficis relacionats amb el mar. Fou implantat el 1751⁽⁸⁾ i d'acord amb aquestes ordinations, amb finalitat de cens per poder reclutar homes per al servei de l'Armada Real, la costa catalana quedà dividida en quatre províncies marítimes amb Sant Feliu de Guíxols com a centre, més tard Roses, i després, Palamós. Al capdavant de cada una hi havia un ministre de Marina i a sota d'ell, a cada població, hi solia haver un subdelegat.

El decret reial de Ferran VII del 1817 eliminava els drets nobiliaris sobre les almadraves i les explotacions passen als matriculats del mar, els quals estaven constituïts en gremis o associacions. Els reglaments posteriors del 22 d'agost i 24 de setembre del 1828 passen a ser propietat particular dels gremis abonant a la Marina un ral per cada rova de peix o la meitat del producte

5. FONT, Jaume, "La tonyina vermella" a *Girona Gastronòmica*. Girona, 145 (1999), pàg. 6-7.

6. Dipositat a l'ACAE (Arxiu Comarcal Alt Empordà).

7. PLUJÀ CANALS, Arnald, *Llançà al segle XVII*. Llançà. Ajuntament de Llançà, 2003. pàg. 159.

8. MATEO, José, "Las Reales Ordenanzas de Marina y la regulación de la pesca en el Ampurdán durante el siglo XVIII" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Figueres, 37 (2004), pàg. 111-150.

pescat. Si no disposaven d'instruments per portar a terme la pesca, els llogaven. Com el cost del calament resultava massa car, aquell dret passà a mans de particulars, que l'adquirien en pública subhasta al millor postor, pagant un terç a la Marina, a Hisenda i al mateix gremi.

El barri del Port és el sector pescador de Llançà per excel·lència que va néixer durant els anys de la decadència de la pirateria. A final del segle XVII existien uns casalots dels pescadors que davallaren del poble i les barraques o "botigues" per guardar els ormeigs, tot a redós del roquer de la Miranda, però el desenvolupament com a barri mariner s'inicià durant el segle següent.

Llançà era una vila que, després dels durs anys de conflicte armat amb els francesos,⁽⁹⁾ s'anà refent a poc a poc. Sabem que l'any 1835 tenia un padró d'habitants de 1435 persones i que produïa blat, llegums, vi i oli.⁽¹⁰⁾ També disposava d'un port de pesca arrecerat dels vents de l'est i del nord.

Hem localitzat tres escriptures notariales dins dels protocols del notari públic Josep Maria Morales de Llançà que fan referència a l'existència i l'explotació de l'almadrava volant del poble. La primera data del dia 1 de gener del 1832⁽¹¹⁾ i protocol·litza el nomenament de quatre persones comissionades "...e interesats de l'art y ormeig de la pesca de tuñinas". La signatura d'aquest document es va fer prèvia convocatòria mitjançant un pregó o ban penjat a la plaça pública que començava així:

"Después de [h]aver tingut várias queixas de diferentes particulares de la present vila sobre lo estat desidiós en què se troban los intereses que la generalitat dels habitants de esta població tenen subministrats a l-art y demás instrumentos de la pesca de las tuñinas".

Convocava als interessats a les dues de la tarda a l'edifici de l'Ajuntament o comú per a participar en l'elecció de quatre representants que tornarien a engegar una bona gestió de la pesca amb l'almadrava del poble. Les persones triades van ser Pere Tolsanas, Joan Guanter, Esteve Falcó i Marià Ballesta que quedaren encarregats, juntament amb l'alcalde, Marià Ballesta dalt citat en el seu doble paper, i el síndic personer, Josep Yter, de complir fidelment un articulat amb cinc punts.

El primer punt recollia l'obligatorietat de portar un llibre de registre "... ahont deuran constar los intereses que cada particular té posats en lo art y demás arreus necesarios per la pesca", el qual s'havia de custodiar en "lo arxiu o llibreria de la casa de la vila"; també exposava la prohibició de retirar-lo de l'Ajuntament excepte que s'hagués de convocar una reunió i s'hagués d'aixecar l'acta corresponent. El punt segon obligava els quatre comissionats a la redacció d'una escriptura notarial "... que especifiqúia las reglas que deuran en lo successiu observar-se entre los mateixos interesats y demás que no lo síguian, tant en los intereses que cada un per si té subministrats per dita

9. Vegeu el capítol que hi dedica Josep Clavaguera Canet. *Llançà. Notes històriques*. Barcelona. Editorial Salvat, 1986.

10. MIÑANO, Sebastián de, *Diccionario Geográfico- estadístico de España y Portugal*. Madrid. Imprenta de Pierart-Peralta, 1826. volum V, pàg. 295.

11. ACAE. Notaria de Llançà. *Manual* de Josep M. Morales de l'any 1832, núm. 35, f. 3r-4v.

empresa, com per la repartició de los beneficis que poden resultar de la expresada pesca y en fi tot y qualsevol pacte y condició". El següent article els autoritzava per discernir possibles disputes i dificultats que poguessin sorgir entre els participants de l'almadrava, en especial pel repartiment del peix. També havien d'enregistrar amb detall el número de quintars i el preu al mercat de cada captura, així com també la part precisa que hauria de correspondre a la Marina, al tiratge i a l'empresa de l'almadrava, dades que s'exposarien públicament per espai de tres dies, termini destinat a recollir qualsevol reclamació. El cinquè punt facultava els quatre comissionats, batlle i síndic personer de Llançà a elegir un patró "*... de l'espresat art y demás xerxa*".

El dia 27 de gener de tres anys més tard, el 1835, formalitzaren davant del mateix notari de Llançà⁽¹²⁾ el contracte comunal de l'empresa de l'almadrava volant per a la pesca de tonyines "novament reconstruïda". Assistiren: Pere Tolsanas, Joan Guanter, Esteve Falcó i Marià Ballesta com a representants de l'almadrava volant, a més d'Isidre Garriga, Joan Granollers i Jaume Clausell com a representants del gremi de pescadors de la matrícula de Llançà i Pau Batlle, com a síndic personer representant del comú i universitat. La finalitat del conveni queda clarament reflectida "*... para aumentar las rentas reales, tesoro público y felicidad de esta población*".

Aquest text notarial aplega tretze articles que fixen l'ordinació comunal de la pesca de tonyines. Atesa l'estacionalitat d'aquesta empresa, ja que ocupava els mesos de finals de primavera fins a passat l'estiu, obligaven els pescadors a matricular-se dins del gremi, però abans de l'1 de març. La pesca d'almadrava catalana era "de retorn", ja que s'estenia quan les tonyines anaven de tornada, la qual cosa tenia l'inconvenient que els peixos venien en condicions de major dispersió. Incloïa, encara que es pescava en menor quantitat, a més de la tonyina, bonítols i verats, peixos també migratoris.

A Llançà, rebien els arreus i estris necessaris el primer dia de maig, o abans si l'arribada del peix s'avançava, material que restaven obligats a tenir-ne bona cura, mantenir-lo, reparar-lo de trencaments i assecar-lo al sol degudament i segons bon costum. Restaven obligats a mantenir de manera *constant* els llaüts als caladors de peix i havien de respondre amb rapidesa i obediència en el moment que fossin avisats de l'arribada d'un vol de peix.

El punt cinquè considerava la possibilitat que si els empresaris construïssin quatre llaüts elàstics i lleugers, aquests serien col·locats preferentment als punts de parades, però si aquests llaüts no fossin millors, quedaria anul·lat aquest punt i llavors els empresaris entrarien en el joc d'alternança amb la resta de matriculats.

Evidentment es fa referència als vigilants o guaites, sense determinar el nombre ja que anava en concordança directa amb la necessitat de cada moment, que avisaven a toc de corn i que devien col·locar-se en paratges alts amb bones vistes panoràmiques; havien de ser els més intel·ligents i preparats

12. ACAE. Notaria de Llançà. *Manual* de Josep M. Morales de l'any 1835, núm. 36, f. 45r-47v.

per a la funció a desenvolupar; cobrarien el salari pagat a parts iguals mancomunadament entre les pescadors, empresaris de l'art i el comú de Llançà.

Tot el poble restava obligat a col·laborar en l'estirament de l'art des de terra, sota la direcció d'un mariner nomenat *ex professo* per a aquesta funció de coordinació, i també de recollida, bon assecament al sol, plegar-lo convenientment i embarcar-lo per al seu calament o per al transport d'una platja a altra. L'art també s'havia de vigilar durant tota la nit a la platja on romania per evitar qualsevol ensurt o intent de robatori.

L'article vuitè explica amb detall el repartiment dels beneficis d'aquesta empresa comuna, ja que havia de ser repartit en tres parts iguals, prèvia retirada del 2% abonable al gremi naval en concepte d'impost, és a dir, un terç als pescadors, un altre terç a l'empresa de l'almadrava i l'últim al comú de Llançà que obligatòriament havia d'entregar-se a la justícia del poble que s'encarregava del repartiment entre la gent. Els dos primers disposaven lliurement de l'opció de vendre's el peix, mentre que el comú del poble només podia fer-ho en el cas que li sobrés davant d'una pesca molt abundant. Les despeses que comportaven les trencadisses de les xarxes i altres instruments necessaris per al bon desenvolupament d'aquesta activitat com suro, plom i fil quedarien coberts amb el fons comú de dos mil rals de bitlló que havien d'aportar a mitges els empresaris de l'almadrava i el comú de Llançà, de manera que els pescadors quedaven exempts, atès que es considerava que ells aportaven l'esforç físic del seu treball personal.

L'almadrava volant de Llançà podia calar-se dins del perímetre de jurisdicció de la matrícula del poble, és a dir, entre l'oest del cap de Cervera fins a la platja de l'Algaroter.⁽¹³⁾ Pensem que se la qualifica de volant perquè s'adaptava al pas de les tonyines dins de l'itinerari migratori, i no als vents del paratge i l'orografia del fons marí, sempre prop de la costa, ja que són peixos que no s'endinsen massa. Recull clarament la prohibició d'instal·lar-ne cap més, ja que fomentaria conflictes entre els llançanencs. Quedava totalment prohibida l'entrega d'aquest ormeig de pesca i la resta d'instruments a altres matrícules foranes sense un motiu fonamentat. Clou el text notarial l'obligació d'enviar aquest document al director general de la Reial Armada per a la seva aprovació i ratificació.

Dos dies abans, el 25 de gener del 1835, el mateix notari públic Josep Maria Morales de Llançà,⁽¹⁴⁾ firmava la concessió del poder notarial necessari a sol·licitud dels representants de l'almadrava, Pere Verdaguer, Pau Viñas i Martí Riera, a favor del procurador de Castelló d'Empúries Francesc Soler perquè els representi en qualsevol causa judicial que s'hagi de portar a terme per l'impagament de vint-i-cinc duros amb deu rals que el comerciant Just Madrenas de Castelló els devia des del mes de juliol de l'any anterior, i que encara no havien cobrat.

13. Suposem que algaroter és un localisme per garoter, és a dir, la canya esquerdada d'un extrem que serveix per a agafar garotes.

14. ACAE. Notaria de Llançà. *Manual* del notari Josep M. Morales, núm. 36, f. 12v.

No tornem, però, a trobar referències de l'almadrava fins a les darreries de segle, just a la dècada dels anys vuitanta i coincidint amb l'arribada de la fil·loxera a Llançà. La crisi agrícola de final del segle XIX tingué una forta incidència en els canvis que experimentà l'economia del municipi i en la pagesia com havia de ser en una economia decantada bàsicament cap a la producció dels cereals, la vinya i l'olivera.

Joan Baptista Serinyana, un menestral de Llançà, recollia en les seves memòries com al maig de l'any 1881, la temuda fil·loxera arribava per primera vegada a les vinyes del terme de Llançà.⁽¹⁵⁾ Al setembre d'aquell mateix any s'havia estès per tot el territori. Fou dos anys abans, al setembre de 1879, a la vall de Sant Quirze de Colera on es va descobrir el primer focus infecció del sud dels Pirineus. Els llançanencs de l'època van viure aquest fet amb gran preocupació i es va generalitzar un sentiment de desesperança cap a un futur que es presentava del tot incert. El fervor religiós va augmentar entre una població que se sentia impotent davant els estralls de la fil·loxera i apel·lava a qualsevol remei que els deslliurés de l'infortuni, i així també ho va recollir Serinyana “... la filuxera que se à descubert ab moltas viñas y nostre señor sacristà Enric Curtó la va malaí per totes las pessas de un lo demanàban. Y agué matí que seguí 30 viñas y después se fou una nubena....”.⁽¹⁶⁾

Entre el 18 i el 26 de setembre es va organitzar una multitudinària novena a la capella del Port que va acabar amb el trasllat en processó de la Mare de Déu del Carme fins al paratge dels Quintars on es va beneir el terme per les quatre bandes i on l'oració d'advocació a la Mare de Déu hi va incloure aquestes paraules “*Vos demanem ab tot lo efecte del nostre cor, que pues sou mare de pietat y de misericòrdia l'useu amb nosaltres, intercedint ab vostre santíssim fill, per alcansar-nos remey en la present tribulació. Una espantosa misèria nos amensasa, si la filoxera destrueix las viñas[...]* Oiu, pues las nostras súplicas y alcanseu-nos remey en la present calamitat...”.⁽¹⁷⁾

Davant d'aquesta situació, l'Ajuntament de Llançà va prendre la iniciativa de tornar a reconstituir l'antiga almadrava volant per intentar dotar de mitjans econòmics una població que ja començava a notar els efectes de la crisi, i així ho fan constar en el document de reorganització de constitució: “*Amenazada la producción vinícola de este distrito municipal con la aparición en el mismo del terrible insecto filoxa vastratrix, ideó el Ayuntamiento de esta villa fomentar cuanto posible fuera la industria de la pesca para con ella y sus anexas procurar medios de subsistir a esta población ya que la emigración de una gran parte de sus habitantes seria de*

15. I ho feia amb aquestes paraules: “... y lo mes de maig la filuxera se descubrí ab moltas pars de Llansà” pàgina 26 de la *Libreta de memòries de Joan Batista Sariñana ... escrito lo añ 1851 y cupiada lo añ 1879*. L'Arxiu Municipal de Llançà (=AMLLN) disposa d'una còpia reproduïda del manuscrit privat de la llibreta de memòries de Joan Baptista Serinyana (1818-1903). Aquest manuscrit és una important font per resseguir tant la vida, la climatologia, les collites i els esdeveniments polítics de Llançà; com els de la comarca entre els anys 1836 i 1902.

16. *Libreta ...* pàg. 27.

17. *Libreta ...* pàg. 27-28.

otro modo consecuencia inmediata de la devastación de los viñedos por la enunciada plaga".⁽¹⁸⁾

El dia 3 de setembre de 1881, l'alcalde, Eugeni Perxas Comabella, va convocar tots els veïns del municipi a una reunió a la sala de sessions de l'Ajuntament per tractar el tema de la reconstitució de l'antiga almadrava que feia vint anys que havia deixat d'usar-se. Amb el vot a favor de tots els assistents s'aprovà la proposta del plenari.

També s'acordà constituir una junta integrada per nou membres encarregada de revisar les accions existents i de recaptar nous fons a través de la venda de noves accions per poder restaurar les xarxes existents i adquirir-ne de noves si aquest fos el cas, i revisar l'estat de l'ormeig. Integraren aquesta junta Anicet Badosa Mascanet, Josep Xaubert Fulcarà i Pere Pagès Iter en representació dels accionistes de primera categoria; Joan Aiguabella, Josep Marcé Parés i Rafel Tolsanas en representació dels de segona categoria; i Salvador Puntunet Bosch, Jaume Marcé Sagols i Joan Bosch Fulcarà en representació dels accionistes de tercera categoria.

Una comissió integrada per pescadors i tres filadors de cànem de Llançà foren els encarregats de revisar l'estat de les xarxes, l'ormeig i els suros i la resta de material que es trobava dipositat a l'anomenada Casa de les Tonyines del barri del Port. Formaren part d'aquesta comissió en Ricard Marcé, en Jaume Mallol, en Gerard Dardé, en Vicens Castelló, en Francesc Valls i en Joan Bosch. En la revisió i el peritatge dels estris de l'almadrava, se'ls va rebaixar a la meitat el seu valor inicial perquè la majoria de material es trobava en molt mal estat a causa dels anys que havia estat en desús. Es va fer constar en l'acta de revisió que la xarxa gran es trobava en un estat útil, tot i que se li va rebaixar una tercera part del seu valor; a les dotze peces de cànem de cent canes de llargària se'ls va rebaixar a dues terceres parts el seu valor; mentre que al suro i a les peces d'espart se'ls va rebaixar el seu valor a la meitat.⁽¹⁹⁾

També s'acordà, en la reunió del dia 3 de setembre, la formalització d'un nou contracte amb la marineria i la reforma dels antics estatuts segons consta en el document "*conciliándolos con las necesidades y adelantos del día; imprimiendo lo supérfluo y lo perjudicial y apregando las disposiciones que creyere necesarios a la marcha normal y progresiva de la sociedad, a su desarrollo y sostenimiento*".⁽²⁰⁾

El 18 de setembre,⁽²¹⁾ l'Ajuntament va aprovar deixar en préstec a la Junta reorganitzadora de l'Almadrava la quantitat de 30 pessetes per poder tirar endavant els primers treballs de reconstitució de la companyia; també s'hi va acordar pagar dues pessetes diàries a Joan Feliu i Ferrer pels treballs de secretaria.

18. AMLLN. Col·lecció de documents de l'Almadrava Volant de Llançà. *Libro principal de accionistas de la compañía de la almadrava volante de Llançà reconstituída el año 1881.*

19. AMLLN. Col·lecció de documents de l'Almadrava Volant de Llançà. Acta de peritatge de l'almadrava datada a 25 d'agost de 1881.

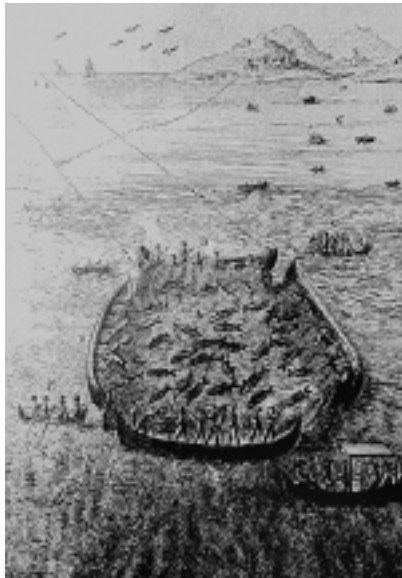
20. *Ibidem* nota 17.

21. AMLLN. Fons de l'Ajuntament de Llançà: Llibres de sessions del Ple, any 1881.

El capital per renovar i reparar l'art de Llançà es va reunir mitjançant les anomenades "accions". Així amb aquest sistema molts llançanecs es convertiren en accionistes d'aquest negoci. S'ha conservat la documentació comptable d'aquesta darrera etapa de l'almadrava fins l'any 1898. Segons consta en aquesta documentació es posaren a la venda, l'any 1881, unes 2.617,5 accions per un valor total de 12.728 pessetes amb 40 cèntims. El preu de les accions oscil·lava al voltant de les cinc pessetes.

Joan Maria Pau i Negre⁽²²⁾ recull en un article de l'any 1959, les últimes referències de la memòria popular que s'han conservat sobre el desplegament d'aquest art pròpiament de Llançà i que l'11 de febrer de 1896 un foc fortuït que es va iniciar a l'anomenada casa de les Tonyines va fer desaparèixer per sempre més.

La toponímia llançanenca en vigor recorda encara la pesca d'aquest peix migratori amb la platja de les Tonyines, situada entre la Farella i els Canyers.

Gravat que mostra el moment de captura de les tonyines en una almadrava (Sañez Reguart, Diccionario, vol. I, pàg. 30).

22. Joan Maria Pau Negre. "La pesca del atún, antaño" a *Miranda (Boletín del Centro Cultural de Llançà)*. Llançà, 21 (1959), pàg. 14-15.